

Posudek vedoucího diplomové práce

Autor: Bc. Pavla Šamlotová

Název práce: terapeutický charakter sociálního zemědělství

Vedoucí DP: Mgr. Eliška Hudcová, Ph.D.

Kriteria hodnocení:	Hodnocení (1 – 4):
Zdůvodnění relevance tématu vzhledem k oboru Studia občanského sektoru	2-3
<p>Pavla Šamlotová ve své diplomové práci zpracovává téma sociálního zemědělství, přičemž se zaměřuje na to, co může sociální zemědělství přinášet jedincům se znevýhodněním v oblasti terapeutické, čili jaké jsou jeho léčivé aspekty. Ty charakterizuje z hlediska naplňování lidských potřeb u tří psychologů, A. Maslowa, H. Murraye a O. Matouška. Autorka v úvodních částech píše, že sociální zemědělství je součástí sociálního podnikání, které je významnou součástí občanské společnosti. Přestože věnuje čtyři stránky popisu sociální ekonomiky a sociálního podnikání, jejich vztahu k (organizované) občanské společnosti je již nevrací. V následujícím textu zmiňuje častá témata, která řeší organizace občanské společnosti, jako např. ekologie, sociální práce, místní rozvoj apod. Ta vztahuje v teoretické i analytické části k sociálnímu zemědělství, ale explicitně nikde nezmiňuje, v jakém smyslu interaguje sociální zemědělství s občanskou společností. Téma je relevantní k oboru, zdůvodnění by mělo být jasněji provázáno s oborem studia.</p>	
Kvalita teoretického/konceptuálního rámce práce	2
<p>Klíčová teorie, z níž Pavla Šmalotová vychází ve své diplomové práci, je teorie potřeb zmíněných psychologů. Hlavní myšlenky autorů, které se týkají tematizace lidských potřeb, jsou popsány na úrovni diplomové práce. Poněvadž se studentka zaměřuje na naplňování potřeb lidí se znevýhodněním na základě jejich zapojení do zemědělských činností, věnuje se v teoretické části popisu sociálního zemědělství a příbuzných témat. Vedle sociální ekonomiky a sociálního podnikání uvádí koncepty Green Care, multifunkčního zemědělství, komunitního rozvoje atd. Některá témata mají vzhledem k cíli práce nižší relevanci (2.3.3, 2.3.4, 2.4, 2.10), v některých případech zachází do detailu, který je méně nosný vzhledem k analytické části a stanoveným cílům (2.3.1, 2.6., 2.7).</p> <p>Pavla Šamlotová vychází z adekvátní tuzemské i zahraniční literatury. Literatura je častěji využívána jako nositel informace, než podklad pro kritické zhodnocení. Pozitivně hodnotím rozsah citovaných zdrojů v anglickém jazyce.</p>	
Formulace cílů, výzkumných otázek či hypotéz	2
<p>Jako výzkumný cíl si studentka stanovila popis léčivých účinků práce na farmě na zapojené osoby (aktéry) se znevýhodněním a „prozkoumání výhod sociálních farem jakožto sociálních podniků“, jak uvádí na s. 36. Při popisu těchto účinků vycházela z vlastních narací aktérů a ze svého pozorování. Aby dosáhla uvedeného cíle, táž se studentka aktérů po jejich vnímání činností prováděných na farmě a na vnímání propojení s přírodou. Chce zjistit, které aktivity pomáhají aktérům zlepšovat duševní zdraví (ačkoliv duševní zdraví nikde přesně nevymezuje a není jisté, jak jej charakterizovala pro účely rozhovorů se zaměstnanci s postižením). Poslední otázkou se táž po naplňování potřeb, což odpovídá teoretickému rámci. Žádná z otázek přímo necílí na zjišťování o výhodách sociálních farem jakožto sociálních podniků.</p>	
Metody získávání a analýzy dat a jejich použití	3
<p>Jako výzkumnou metodologii zvolila Pavla Šamlotová případovou studii, tedy metodologii zaměřenou na detailní prozkoumání vybraného fenoménu, která umožňuje kombinaci výzkumných metod a technik. Jako taková není zvolena špatně. Oním zkoumaným jevem je terapeutický charakter sociálního zemědělství na konkrétní farmě (s. 36), který je ale z mého hlediska nedostatečně pro práci definován. Uvažovaný vzorek pro analýzu a odpovědi na výzkumné otázky je účelový s cíleným výběrem. Není úplně zřejmé, jestli jsou cíleně a účelově vybráni znevýhodnění zaměstnanci, nebo sociální farma. Ani není dostatečně vysvětleno, proč autorka vybrala právě tuto konkrétní sociální farmu. Podkapitoly 3.2.1 a 3.2.2, které by se na tento obsah měly zaměřit, zůstávají na</p>	

popisné úrovni metody a výběru vzorku.

Autorka zmiňuje, že provedla čtyři rozhovory se zaměstnanci se znevýhodněním, ale dále píše, že rozhovory byly nakonec dva. Není popsáno, jakým způsobem vybrala tento vzorek. Krátce před odevzdáním diplomové práce její doplnila o další rozhovor s vedoucím pracovníkem neziskové organizace a se studentkou, které ale byly vedeny ve dnech jako rozhovory s hlavními narátory. Není jasné, proč se obracela na tyto jedince, když zjišťovala terapeutický charakter sociálního zemědělství z pohledu jeho aktérů, případně jestli si pro ně připravila jiné otázky.

Seznam zdrojů pro empirickou část napovídá, že autorka sbírala primární data na sociální farmě tři dny (rozhovory a terénní poznámky). Za další zdroje dat uvádí výroční zprávy neziskových organizací, které působí na Toulcově dvoře (poprvé zmíněn na s. 38), po jedné za každou organizaci. Čerpala dále z webové stránky organizace a z postů na sociálních sítích (odkazy na ně, ani odkazy na terénní poznámky, jsem ale v diplomové práci nenalezla).

Problémem volby sociální farmy Toulcův dvůr je, že nelze vyčíst, o jakou entitu se vlastně jedná. Toulcův dvůr totiž studentka uvádí jako farmu, jindy jej označuje za „multifunkční středisko ekologické výchovy“ (s. 40), kde působí čtyři neziskové organizace. Na Toulcově dvoře pracuje průměrně 40 osob se zdravotním postižením, ale není jasné, v jaké organizaci jsou osoby se znevýhodněním zaměstnány. Možná to není důležité, ale mělo by být alespoň v metodické poznámce pod čarou uvedeno, jak to vlastně je, aby se práce vyhnula zmatečnosti.

Pavla Šamlotová řeší etiku výzkumu a zvláště si všímá toho, že rozhovory byla vedeny s lidmi, kteří mají určitý typ postižení. Nepíše, co se stalo s nahrávkami po sepsu diplomové práce. V příloze není vzor užitého informovaného souhlasu, ani ukázka vedeného dotazníku pro rozhovor, či jeho přespaná forma. Jako limit práce uvádí malý počet respondentů.

V oddílu 3.4 Analýza výsledků vytvořila autorka 9 podkapitol, které získala analýzou získaných dat pomocí metody otevřeného kódování. Ta by měla být jasně popsána, protože není zcela zřejmé, jak k seznamu kategorií došla. V těchto částech nicméně Pavla Šamlotová užívá citace z odpovědí aktérů a na mnoha místech porovnává výsledky s koncepty uvedenými v teoretické části, opírá se především o výzkumy Joe Sempika (2010). Při zjišťování, nakolik se daří naplňovat lidské potřeby ve třech typologiích psychologů Maslowa, Murraye a Matouška již autorka přímo z odpovědí respondentů necituje, ale využívá poznatky ze zjištění uvedených v předchozích devíti podkapitolách. Vybírá ty potřeby od všech autorů, které byly byt jen částečně naplněny a nerozporuje je. Vybraní respondenti, osoby se znevýhodněním, mají diagnostikován „snížený intelekt“. Zde by měla autorka reflektovat, že kdyby náleželi narátory do jiné cílové skupiny sociálního podniku, jejich potřeby by se pravděpodobně lišily, ale to již příliš zabíhá do oborů pomáhajících profesí.

Kvalita závěrů práce	2-3
-----------------------------	------------

Autorka ve svých závěrech nedošla k zjištěním, která by rozporovala teoretická východiska. Všimla si ale aspektů sociálního zemědělství, jež nebyly dostatečně výzkumníky zvýznamněny a které dovolují jemnější rozlišovací rastr pro faremní činnosti a jejich dopady na aktéry (na jejich duševní zdraví). Protože autorka zakládá závěry práce na velmi malém výzkumném vzorku a datovém setu, měla by být důslednější ve vztahování zjištění ke konkrétním osobám a konkrétní studované farmě.

Autorka odpověděla na výzkumné otázky co do popisu léčivých účinků práce na farmě na zapojené osoby se znevýhodněním (naplněné potřeby, uvědomění si odpovědnosti za práci, možnost pečovat, setkání se smrtí, možnost být ve společenství s dalšími lidmi atd.), ale nedostala se k tématu prozkoumání výhod sociálních farem jakožto sociálních podniků.

Práce se zdroji	1
------------------------	----------

V diplomové práci je dodržen jednotný standard odkazů na literaturu a prameny a byly použity zdroje uvedené na seznamu v závěru DP.

Struktura práce, formulační a gramatická úroveň, grafická úprava	2-3
---	------------

Formulační úroveň by na mnohých místech snesla drobnější revizi. Autorka používá hodně zahraničních textů,

což je chválihodné, ale někdy není překlad zcela plynulý, viz např. „To bylo následně o čtyři roky později výrazně podpořeno vstupem České republiky do Evropské Unie. Ta velmi výrazně pomáhá sociální ekonomice svými dotačními programy, a postupně pronikají tyto koncepty do širšího povědomí stále více.“ (s. 9) „Šlo o unikátní spojení perspektiv na sociální zemědělství evropskými státy, což přispělo svým ke conceptualizaci pojmu v České republice.“ (s. 13) Případně by si formulace zasloužily větší citlivost, přesnost, srozumitelnost či dovysvětlení. Např. „Začleňování ohrožených skupin můžeme chápat v naší moderní společnosti jako pohonným motorem jejího fungování. Jde obecně o podporování základních společenských hodnot jako je solidarita, lidská soudržnost, spolupráce. Tyto hodnoty je třeba podporovat univerzálně a v určitých oblastech společnosti ještě více.“ (s. 11) „Místní rozvoj je důležitou součástí sociálního zemědělství, kdy dochází zde ke zvyšování ekonomické a environmentální udržitelnosti venkovských oblastí.“ (s. 13) „Sociální integrace je cílem a účelem sociální práce a sociální práce je nástrojem pro sociální integraci. Jednou z metod je pracovní integrace, tedy začleňování do na trh práce, jinou jsou sociální služby, které také napomáhají sociální integraci. [...] Sociální integrace lidem žít nezávislý způsob života.“ (s. 15)

Někdy by neškodilo text více členit a vyhnout se příliš dlouhým odstavcům. Tak tomu je např. v kapitole o sociální ekonomice a sociálním podnikání. V odstavcích jsou pohromadě uvedeny obecná charakteristika sektoru, výčet kategorií osob se znevýhodněním zaměstnávaných v integračních sociálních podnicích, typologie sociálních podniků a potřeba zvyšování informovanosti o této oblasti. Nebo v podkapitole o sociální integraci, kde je charakterizována jak sociální integrace, tak (jen) jedna ze sociálních služeb (sociální rehabilitace) a pak navazuje podkapitola o sociální práci (2.3.2). Zde bych uvítala větší logičnost členění. Členění textu by bylo možné vylepšit i u jiných témat (např. kategorie Green Care a (pod)kategorie animoterapie a zahradní terapie). Nerozumím, proč je v kapitole o sociálním zemědělství v České republice (2.9) věnován závěrečný odstavec ekologickému zemědělství v ČR bez nějaké další souvislosti. Vlastní kapitolu by si zasloužil i závěr teoretické části. Takto uvedený vypadá jakou součástí popisu potřeb podle Oldřicha Matouška, což jistě nebyl autorčin záměr.

Jinak je ale práce logicky členěna na část teoretickou a empirickou, jež v sobě obsahuje popis výzkumných otázek, metodologii výzkumu, řešení etické otázky a dále sestává z analýzy výsledků a závěru. V obsahu chybí položka Literatura a Zdroje empirické části – zvlášť.

Celková známka před obhajobou:

2-3

Otázky k obhajobě:

1. Proč jste si za výzkumný vzorek vybrala právě Toulcův dvůr? Jak jste vybírala respondenty? Vysvětlete tento „účelový a cílený“ výběr.
2. Jak dlouhé byly přepisy rozhovorů a jak probíhalo otevřené kódování? Jak jste došla právě k devíti kategoriím popisujícím terapeutický charakter sociálního zemědělství v analytické části?
3. Prosím o krátké vyjádření k výhodě sociální farmy jakožto sociálního podniku.

Celkové vyjádření/komentář vedoucího práce:

Diplomová práce s názvem Terapeutický charakter sociálního zemědělství přináší zajímavou sondu do toho, co zemědělská činnost může přinést lidem s nějakým typem znevýhodnění, pokud jde o naplňování jejich potřeb a zkvalitňování jejich života. Autorka píše, že pro naplnění svého výzkumného cíle a zodpovězení výzkumných

Studijní program Studia občanské společnosti
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova

Study program of Civil Society Studies
The Faculty of Humanities
Charles University

otázek využila metodu případové studie. Tento přístup umožňuje hluboký vhled do zkoumané problematiky, který je možný díky tomu, že má výzkumník mnoho dat různého charakteru. V tomto ohledu považuji datový set za poměrně limitovaný a následnou reflexi teoretických poznatků v analytické části za mělkou.

Oceňuji, že Pavla Šamlotová pracovala velmi samostatně a diplomovou práci sepsala rychle. Přesto bych byla bývala doporučila před jejím odevzdáním si ji ještě jednou přečíst, posoudit konzistenci a dobrou provázanost teoretické a výzkumné části a poctivě se zeptat, bylo-li dosaženo celého vytyčeného výzkumného cíle. Nutno podotknout, že studium Pavly Šamlotové probíhalo velkou část po dobu protikoronavirových opatření, což jistě ovlivnilo zpracování diplomové práce.

V Praze dne

.....

Podpis vedoucího práce.